

Storom, geležinėm langinėm ant tautų namų sienų dar esant kietai užvertom, Blaivystės Sąjūdis, užvestas uoliojo kunigo Algimanto Keinosa, (Saugumo vadų nenuilstamai "glostomas" ir neužmirštamas, vėliau, jau tautai atgimus, mūsų bažnyčios vadų buvo nepelnytai užmirštas - kaip ir kiti kunigai - tautos šaukliai - Alfonsas Svarinskas, mano giminaitis Kastytis-Juozapas Matulionis - stumdomas po parapijų ir bažnytėlių užkaborius, kaip koks vargšas dvasininkų luomo giminaitis. Mums, šv. Mikalojaus bažnyčios giedoriam, per nugaras gurguliuodavo šiurpuliukai nuo šių kunigų pamokslų, o už šventoriaus tvoros užsiglaudę - už tuomet dar neiškirstų medžių, mūsų, nulipusių nuo viškų, laukdavo saugumo šuniokai - Brisiukai ir Taksiukai, ir, mus kruopščiai atpažinę, uoliai suskaičiuodavo), Juozapo Kančio, Vytauto Uogelės ir kitų tautos neramuolių, ėmėsi daigstyt glėžnus, bet vislius Laisvės skonio diegus. Blaiviai vakarodami, padėdami surengt neapgirtusias ir nepagirtingas vestuves ir laidotuves (vestuvėse man buvo patikėtas svočios stonas - su visais tautiniais papročiais, apdainavimais ir padainavimais, buvo surengta virš šimto tokio pobūdžio vestuvių, susvočiavau, apnuometavau, apdainavau ir marčiosna pridaviau veik tris dešimtis nuotakų-jaunujų), valdžios priežiurnom kėlėm nerimą, piktumą, baimę ir įniršį - buvom kitokie, ne pagal jų žirklių sukirpimą, blaivūs, bet smagiai linksmi, keistos vilties apšviestais veidais. "Šuniukam, ciuciukam" - šnipukam buvo neramumo, apščiai rūpesčių ir nepatogumų: negeria, nesimuša, nesikeikia, dainuoja, šoka - nēr dėl ko jų čiupt už skverną ir apykaklių.

Į šitas vakarones ašėnai ir atanešiau Justino Marcinkevičiaus "Lopšinę Gimtinei ir Motinai," kuri gavo vardą "Kiek rovė, neišrovė" (po vieno mitingo poetas pasidžiaugė mano dainuojamais jo eilių posmais). Žodžiai skaitant lyg ir nieko, romantiški, nekovingi, bet juos pavertus daina ir visu smagumu užtraukus - žmonės salėj sujudėdavo, sukrutėdavo, pritardami susiūbuodavo - ir "šuniukam" po marškiniais pradėdavo lakstyt atėjūnų užveistos ir raudonai perdažytos blusos: ką daryt, jei kas čiups ir iškels vėliavą, o jei trispalvę - ko griebtis, ką šaukt pagalbon, ką sujimt? (Šitą mano atneštą dainą kažkas pavadino Blaivininkų himnu, tad, mane iš namų ne kartą nusivežę su žalsva "Volga" link namo, į kurį kreiva ranka iš aikštės rodė ilgaskvernė stovyla, apsiputoję "saugumo sargai" klausinėjo, kokį ten savo himną aš su bičiuliais bedainuojanti - tą dainą nunešiau ir į pirmąjį, garsųjį Vingio Mitingą: daina prigijo, visa Lietuva ją išmoko - dainuoja ligi šiolei). Tuo metu dirbau Mokytojų namų vyresniąja meno vadove: nors ir žinodamas apie mano saugumo šešėliais apklėstą "gyvenimo būdą", direktorius, buvęs ir pats "sibirinis," mane buvo šiam darbe įtaisęs: kiek galėdami vairavom tautiškai tų namų gyvavimą - subūriau etnografinį ansamblių (panašų ansamblių sunarščiau ir šalia esančios Ryšių ministerijos klube), vaikam rengdavau tautiškų dainų pasidainavimų popietes - bet vieną dieną direktorius atėjo mano kabinetėlin ir šypsodamasis pasakė, kad jam teks mano talkos atsisakyt: nusišypsojau ir ašėn ir sakau jam: "ne naujiena, ne pirmiena" - ir išėjau jieškotis kito darbo darbuoties tolei, kolei ir iš to būsiu saugumo ciuciukų iškrapštyta...

Geležinėm langinėm subraškėjus, per Baltijos pajūrį, pušynus ir gojus perskridus Vilties, Šviesos ir Laisvės Paukščiui, pulkelis bendraminčių panūdom pereit per Lietuvą, drąsindami dar baukščiai atsiveriančias žmonių širdis, akis ir burnas laisvai minčiai, drąsiam ir garsiam žodžiui. Mano bendraminčiai glėby nešini žodžiu, ašėn gerklėj - visagalę, pagavią, uždegančią dainą (kaip nesakytet - daina, tai kaip koks degtukas, žibalas, deglas: klausydami žodžių, žmonės santūrūs, iškilmingi, dėmesingi, bet vos truktelį pagavią, gaudžiančią, su kovos ir pasipriešinimo prieskoniu dainos posmą - salė sujunda, sukrunta, visų akys sužaižaruoja, sublizga, širdys sukruta, suplasta drąsa, ryžtu, pasitikėjimu - ak, kiek tokių sielą virpinančių akimirkų teko išbūt, išgyvent, išsidžiaugt - turiu ką prisimint ligi šiolei, kai po renginio žmonės keliasi švytinčiais veidais, ašarodami apkabina, dėkoja už tuos dainų žodžius - nors dainos ir ne mano sunarstytos, tik mano padainuotos: visi tarsi broliai, tarsi seserys, kaip toj "Lopšinės" dainoj, kaip maldoj, kaip sielų atlaiduos). Dainavau Maironį, Antaną Baranauską, Praną Vaičaitį, Petrą Vaičiūną, Praną Lemberką, Vydūną, tą pačią "Lopšinę," mūsų senąsias karo, savanorių, miško brolių dainas ir giesmes - Juozo Naujalio, Juliaus Siniaus, Balio Andriuškos, Česlavo Sasnausko, skaičiau Bernardo Brazdžionio, Kazimiero Bradūno, Antano Miškinio, Aisčio eiles. Buvo gera - to jau nebepavyks atkurt ir pakartot niekada - nusiviję besiridenantį grašį ir grivina, mūsų žmonės susisiaurino savo dvasią nuo giliųjų ežerų gelmių ligi samčio ar gorčiaus "mieros." Tuomet tauta degė, liepsnojo, tvino ir tvinko, kaip ledynais pasotinti mūsų krašto upeliai ir upės...

Bet gi ašėn norėjau prisimint tik vieną to mūsų pulkelio narį, neperseniausiai mus palikusį-filosofą, filantropą Vincentą Žemaitį. Ligi to mūsų "pasivaikščiojimo" po Lietuvą aš jo nebuvau pažinusi - ramus, iškilus, senoviškai (nebepasitaiko) džentelmeniškias, kuklus, skaidrių akių ir skaistaus veido (buvo nemėsavalgis, po paskaitų, jei mes užsimanydavom nuveit kur užkąst, Vincentas sakydavo: "taigi turim duonelės, mėtų arbatos - ko dar bereikia?"). Kalbėdamas negarsiai, neskubriai, įtaigiai, sklandžiai, klausytojam, ligi tol girdėjusiem tik Maskvos žinias, na, gal retkarčiais - jei be trukdžių pavykdavo - Amerikos balsą, įsprausdavo savo apgalvotus, išmąstytus teiginius iš mūsų istorijos, paveldo, iš tautos išminčių ir pasaulio mąstytojų, pabrėždamas tolerancijos, pakantumo, kantrumo svarbą, reikšmę, naudą ir jėgą bet kokiame kovoje už Teisybę ir Laisvę. Po paskaitų man yra pasakęs: "Nuo tavo dainų ramus ir užmaršus ar abejingas išeit iš salės negali - nepalik dainos vienos niekada liūdėt ir neužmiršk, kad moki dainuot."

Toks liko mano atmintyje garbusis Vincentas Žemaitis.

Visa tai anuomet skubinaus aprašyt "Vorutoj," laikraštyje, kurį, Juozui Vercinkevičiui sugalvojus, tvarkėm, budavojom Trakuose tik dviese (su mašininke ir spaustuvinkiniais - keliese) – buvau ir rašytoja – reporterė (keliais slapyvardžiais), ir stilistė, ir korektorė. Buvo laikas ir darbai, kurie, dabar atrodo, buvo neįmanomi prabūt, pragyvent, padaryt ir atlikt....